INNHOLDSFORTEGNELSE

		side
1.	Innledning	2
2.	Produksjon & økonomi	3
3.	Tannhelseutvikling	7
4.	Spesialisttjenester	8
5.	Helsefremmende og forebyggende arbeid ...	10
6.	Personell	12
7.	Helse, miljø og sikkerhet	13
8.	Kvalitetssystem	15
9.	Utfordringer & aktuelle saker	16

1. Innledning

Den offentlige tannhelsetjenesten i Rogaland

Fra 1.januar 2004 er den offentlige tannhelsetjenesten i Rogaland organisert som et fylkekommunalt foretak og skiftet samtidig navn til Tannhelse Rogaland FKF.

I årsmeldingen for 2003 brukes betegnelsen tannhelsetjenesten.

Tannhelsetjenestens hovedoppgave og målsetning er å gi rett hjelp til rett tid og gjøre befolkningen i stand til å bevare TENNER FOR LIVET!

Tannhelsetjenesten er den tjenesten i fylkeskommunen, bortsett fra offentlige kommunikasjon, som har størst kontakt med befolkningen. I 2003 var 142 225 rogalendinger under tilsyn av tannhelsetjenesten.

Pr jan 2004 er til sammen 235 tannlege-, tannpleier- og tannhelsesekretærstillinger fordelt på 49 tannklinikker i 7 distrikter. Hvert distrikt ledes av en overtannlege. Fylkestannlegekontoret har det overordnede ansvaret for den daglige driften. Tannhelsetjenesten driver tannlegevakt i Stavanger og Haugesund på lørdager, søndager og helligdager.

Mål og oppgaver for tannhelsetjenesten

Lov om tannhelsetjenesten (1983) pålegger fylkeskommunen oppgaver som:

- Spre opplysning og øke interessen for hva den enkelte og samfunnet kan gjøre for å fremme tannhelsen.
- Ansvar for at tannhelsetjenester, medregnet spesialisttjenester, i rimelig grad er tilgjengelige for alle som bor eller midlertidig oppholder seg i fylket.
- Organisere forebyggende tiltak for hele befolkningen
- Nødvendig forebygging og behandling til prioriterte grupper. Det skal gis et regelmessig og oppsøkende tilbud, i nevnte prioriteringsrekkefølge, til:
    a) barn mellom 0 og 18 år
    b) psykisk utviklingshemmede
    c) eldre, langtidssyke og uføre i institusjoner og hjemmesykepleie
    d) ungdom som fyller 19 og 20 år i behandlingsåret.

  I tillegg får følgende pasientgrupper tilbud etter vedtak i Fylkestinget:
    e) fanger, pasienter i psykiatriske institusjoner, personer innenfor rusomsorgen, eldre og langtidssyke i pleie av pårørende.

  I den utstrekningen budsjettet krever det og klinikkene har ledig kapasitet og tilgang på pasientgruppen, behandles også
    f) voksne betalende pasienter.

Mer detaljer om de prioriterte gruppene finnes på www.tannhelsetjenesten-rogaland.no.

Noen av målene i **Delplan for tannhelsetjenesten 2002-2006** er å:

- Sette befolkningen i stand til å opprettholde et tilfredsstillende tannsett hele livet.
- Gjøre tannhelse og tjenestetilbud, så langt som råd er, uavhengig av medisinske, sosiale og geografiske forhold.
- Resultatlikhet, definert som tannhelse som er funksjonelt og estetisk tilfredsstillende ut fra individuelle forutsetninger og behov.

2. Produksjon & økonomi

Budsjettmål for 2003

Et regelmessig og oppsøkende tilbud til gruppene a-d i tannhelsetjenesteloven. Tilbud om tannhelsekontroll og tannbehandling til gruppe e, og pasientinntekter på 27,5 millioner kroner.

- Budsjettmålene for 2003 er oppfylt.
- Tannhelsetjenesten har hatt bedre tannlegedekning enn på lenge, som bl a har resultert i økte pasientinntekter.
- Tannhelsetjenesten har flere prosjekter i helsefremmende og forebyggende arbeidet rettet mot barn og unge, og er godt i gang med de anbefalingene som folkehelsemeldingen fra januar 2003 og Sosial- og helsedirektoratets veileder "Tenner for livet", gir om tverrfaglig samarbeid.
- Målet om å ha nye oralkirurger på plass i løpet av 2003 er ikke oppfylt. Ny oralkirurg begynner på SiR august 2004.

Vurdering av driften for 2003

Personellsituasjonen, spesielt når det gjelder tannleger, har vært bedre i 2003 enn tidligere år. Ledighet i stillinger er halvert, året sett under ett, og spesielt var ledigheten lav siste halvår.

Som følge av økt bemanning har utgifter til lønn økt. Netto utgifter er derimot ikke økt som følge av større økning i inntekter enn utgifter. Inntektsøkningen kommer fra behandling av flere fullt betalende pasienter. Økte utgifter for øvrig skyldes vesentlig lønnsøkning innenfor våre arbeidstakergrupper.

Antall pasienter under tilsyn er økt med 7500, 3000 prioriterte og 4500 uprioriterte, fullt betalende pasienter. Dette viser at nyansatte, som for det aller meste er rekruttert fra Tyskland, raskt er produktive på sin nye arbeidsplass.

Sykefraværet er redusert med 1 % fra 2002. Utover dette registrerer ledelsen tilfredshet hos de ansatte over at bemanningen er bedret.

Det har vært økende aktivitet i forhold til helsefremmende og forebyggende tannhelsearbeid. Prosjekter er videreført og nye prosjekter er startet opp.

Tannhelsedata viser fortsatt svak bedring for 5-åringene og noe svakere resultat for 12- og 18-åringene. Data fra nøkkelårskullene er noe usikre, og kan tenkes å vise svakere tannhelsetall, som følge av at flere med god tannhelse ikke kalles inn hvert år og dermed ikke går inn i statistikken.

Produktiviteten i tannhelsetjenesten i Rogaland har også i 2003 vært svært høy og bekrefter tidligere resultat: **Våre ansatte gjør en stor innsats og leverer et svært godt resultat sammenlignet med tilsvarende tjenester i andre fylkeskommuner!!**

Behandlingsomfang

Mål for tjenesteomfang er definert i årlig driftsplan og budsjett. Tilbudet til de prioriterte gruppene i 2003 viser en økning på 9 000 i forhold til driftsplanen og budsjettet.
Pasienter under tilsyn er pasienter som er undersøkt, behandlet, eller på forlenget innkallingsintervall (planlagt ikke innkalt dette året). Antall behandlede pasienter er tilnærmet uforandret, mens bruken av individuelle og forlengede innkallingsintervall øker fra ca 31 000 til 33 000. Denne svake økningen svarer ikke til forventningene.

ANTALL PASIENTER UNDER TILSYN												
	2003			2002		2001		2000		1995		1990	
	Mål	Resultat	%	Resultat	%	Resultat	%	Resultat	%	Resultat	%	Resultat	%
Gruppe A	93 000	100 538	97	98 229	95	95 305	96	94 494	96	93 104	96	84 299	96
Gruppe B	1 000	1355		1 228		1 162		1 035		829		759	
Gruppe C	3 500	4 030	83	3 592		3 653		3 892		1 607		4 323	
Gruppe D	7 750	8 442	86	8 426	83	7 871	84	8 136	84	3 673	84	7 913	84
Gruppe E	1 000	883		769		825		811		708		745	
Gruppe A - E	106 250	115 248		112 244		108 816		108 368		99 921		98 039	
Gruppe F	20 000	26 977		22 460		20 476		20 756		23 024		15 469	
TOTALT	126 250	142 225		134 704		129 292		129 124		122 945		113 508	
Pas. inntekter	27,5 mill	33,4 mill		27,2 mill		25,5 mill		23,8 mill		22,9 mill		11,8 mill	

Totalt antall i gruppene B og C er vanskelig å fastslå som følge av usikre tall/oppgaver fra kommunene om hvem som har krav på tilbudet. Tilbudet til gruppe E er gitt til pasienter i gruppen som har etterspurt det.

Økonomi

Samlet resultat er 0,57 mill mindre utgifter i forhold til budsjett. Regnskapet inkluderer prosjekter knyttet til helsefremmende og forebyggende arbeid (folkehelsemidler) og overtidspraksis.
I utgifter lønn er inkludert ekstraregning KLP på til sammen 3,416 mill.
Merutgfiter lønn er knyttet til økt bonus som følge av økte inntekter (1,2mill) og ekstraregning fra KLP (3,4mill) og lønn (1,3mill) prosjekter (dekkes opp av inntekt).
Merutgifter kjøp av varer og tjenester er i det alt vesentlige knyttet til økte leieutgifter og strøm, og merutgifter til kjøp av tjenester hos private tannleger og spesialisttjenester (narkose).

Tallene er hele tusen kroner	**Budsjett 2003**	**Regnskap 2003**	**Budsjett avvik 2003**	Regnskap 2002	Regnskap 2001
Lønn/sosiale utgifter	105 556	111 063	-5 507	93 067	89 514
Kjøp av varer og tjenester	29 941	31 189	-1 248	32 106	28 957
Sum utgifter	**135 497**	**142 252**	**-6 755**	125 172	120 969
Salgs og leieinntekter	-31 350	-37 805	6 455	-29 387	-27 959
Overføringer	-4 201	-5 074	873	-6 058	-5 741
Sum inntekter	**-35 551**	**-42 879**	**7 328**	-35 444	-33 700
Resultat	**99 946**	**99 373**	**573**	89 728	87 269

Produktivitet i tannhelsetjenesten

Utgiftene pr prioritert klientell i tannhelsetjenesten i Rogaland ligger fortsatt godt under landsgjennomsnittet. Tabellen viser kostnad pr prioritert klientell i Rogaland.

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Nettoutgift tannhelse*	79 465	83 035	86 306	88 547	89 619	91 518	99 373
Antall prioritert klientell	110 316	109 014	108 351	108 368	108 861	112 224	115 248
Kostnad pr. prioritert klientell i Rogaland*	720	762	797	817	827	815	862
Landsgjennomsnitt	975	993	1 015	1 010	1 082	1 084	

*Korrigert etter konsumprisindeksen 2003

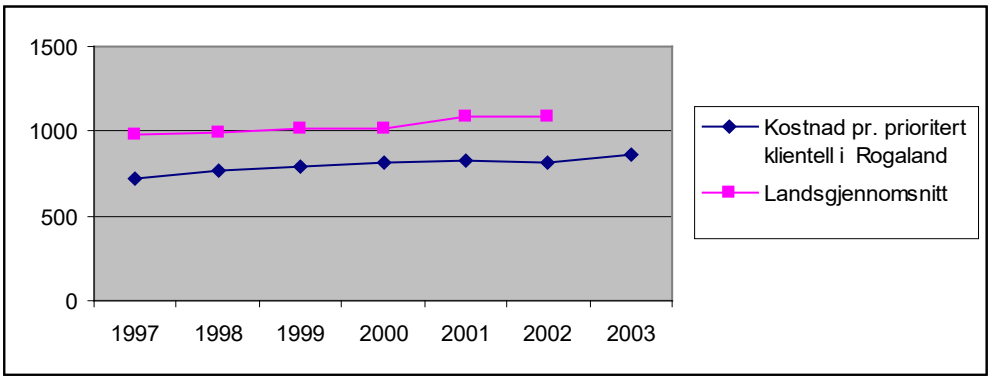

Kjøp av tjenester hos privat praktiserende tannleger
Det er i 2003 brukt ca 860 000 kr til kjøp av tjenester på prioritert klientell hos privat praktiserende tannleger.

Ellers er det kjøpt det tjenester innen oral kirurgi fra privat praksis på SiR, og akuttbehandling utført hos privat praktiserende tannleger utenom kontortid/vakttid på prioritert klientell når offentlig tannlege ikke er å få tak i.

	Produktivitet pr. tannlegeårsverk			Produktivitet pr. tannlegeårsverk korrigert for tannpleierressursen	
ÅR	Under tilsyn	Inntjent i kroner*	Årsverk	Under tilsyn	Inntjent i kroner*
1990	1294	182038		1247	175494
1992	1357	272406		1283	257446
1994	1428	299091	205	1346	282075
1996	1470	311774	203	1375	291612
1998	1453	336493	208	1359	314696
2000	1518	327239	208	1414	304787
2001	1518	343923	196	1465	319511
2002	1673	365302	196	1551	337835
2003	**1567**	**396167**	**216**	**1444**	**365068**

*Korrigert etter konsumprisindeksen 2003

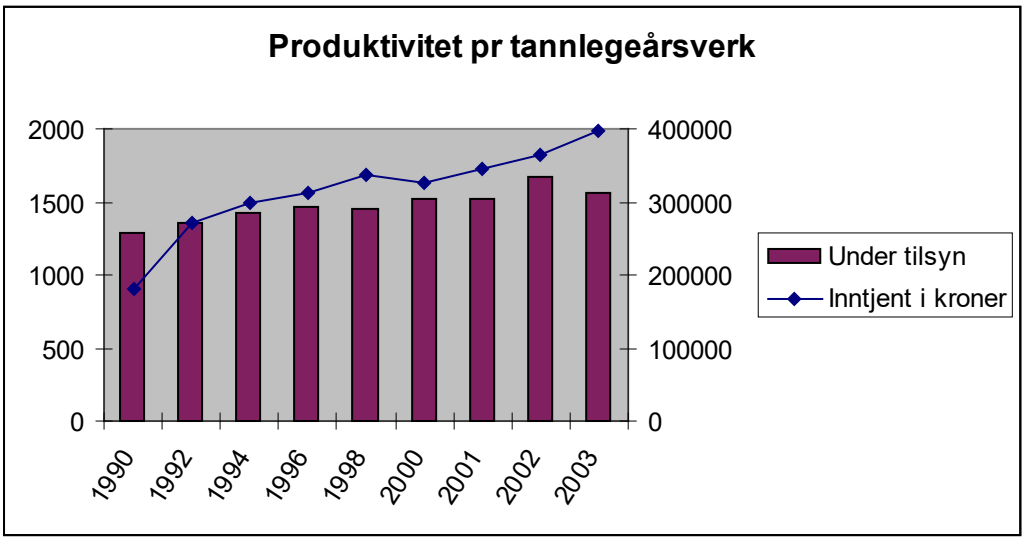

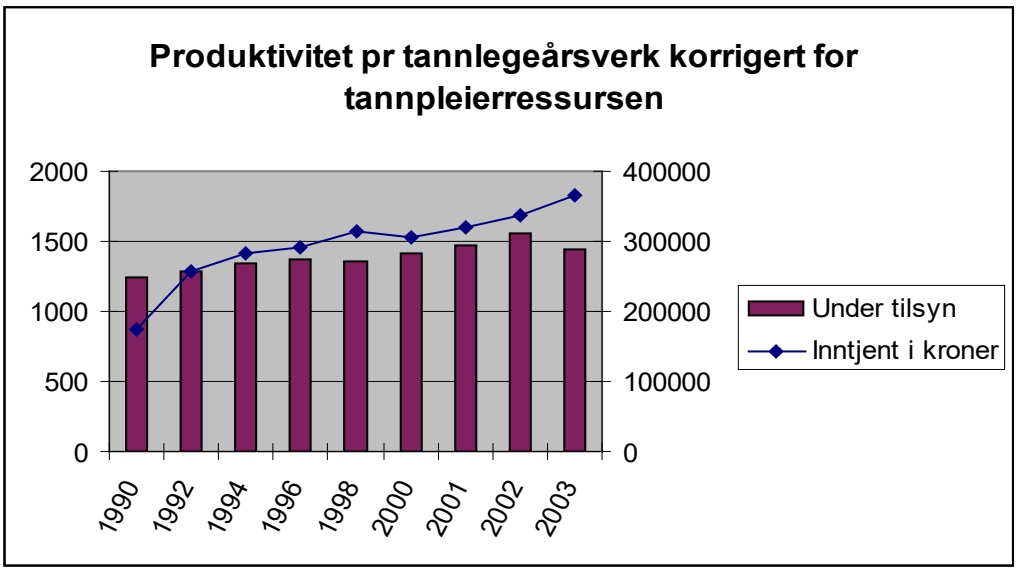

3. Tannhelseutvikling

Data fra nøkkel årskullene er noe usikre, og kan tenkes å vise svakere tannhelsetall, som følge av at flere med god tannhelse ikke kalles inn hvert år og dermed ikke går inn i statistikken.

5-åringene

Det er fortsatt en positiv økning i antall 5-åringer uten karieserfaring, men det er stor forskjeller mellom distriktene med Haugesund/Karmøy tannhelsedistrikt som det dårligste. Tallene for Haugesund/Karmøy er i midlertidig oppløftende, da andel kariesfrie 5 åringer er økt fra 44 % (2001), til 47 % (2002) til 53 % i 2003. Distriktene Sør-Ryfylke og Sør-Jæren opplever også bedre tall. For Stavanger og Sandnes synker andelen kariesfrie 5 åringer med 2 og 3 %.
Stavanger tannhelsedistrikt som er stadig er best med 65% kariesfrie 5 åringer.
Se mer detaljer i tabellvedlegget.

5 åringer uten karieserfaring i %		
	Rogaland	Norge
1985	49%	47%
1990	62%	61%
1995	63%	65%
1996	64%	68%
1997	65%	70%
1998	67%	69%
1999	65%	67%
2000	58%	62%
2001	57%	60%
2002	59%	59%
2003	**60%**	

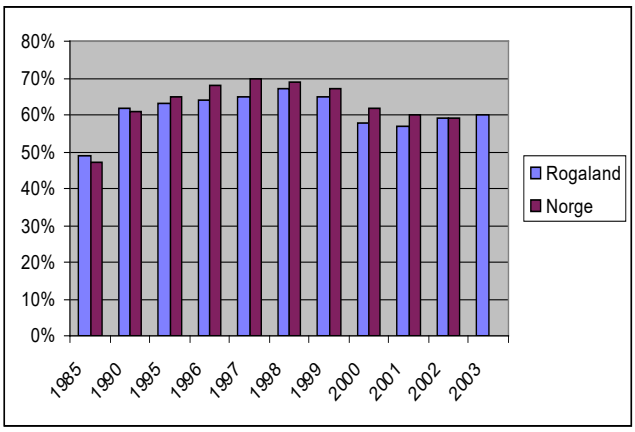

12-åringene

DMFT-tallet for 12-åringene øker.
Antall 12-åringer med DMFT = 0 er høyest i Stavanger og Nord-Jæren/Ytre-Ryfylke med 39 og 36 %.
Det svakeste resultatet har Haugesund/Karmøy med bare 29 % uten karieserfaring. Se mer detaljer i tabellvedlegget.

DMFT for 12-åringene		
	Rogaland	Norge
1990	2,3	2,4
1995	2,2	1,9
1996	2,0	1,8
1997	1,95	1,6
1998	1,75	1,6
1999	1,7	1,5
2000	1,7	1,5
2001	1,8	1,6
2002	1,9	
2003	**2,0**	

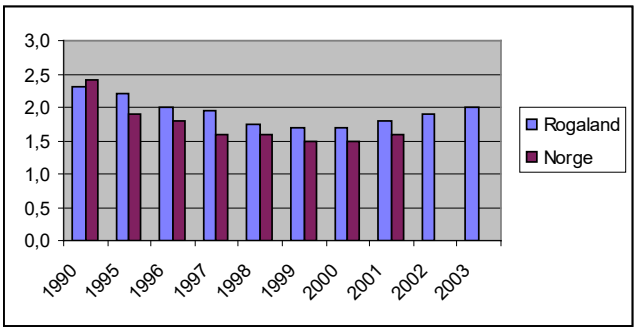

18-åringene

DMFT-tallet for 18-åringene øker.
Antall 18-åringer uten karieserfaring med DMFT= 0 varierer i Rogaland fra 13,9 % i Stavanger til 7,9 % i Haugesund/Karmøy.

DMFT for 18-åringene		
	Rogaland	Norge
1990	7,2	7,4
1995	6,9	6,5
1996	6,8	6,2
1997	6,5	5,8
1998	6,2	5,6
1999	5,6	5,3
2000	5,6	5,1
2001	5,6	5,1
2002	5,5	
2003	**5,8**	

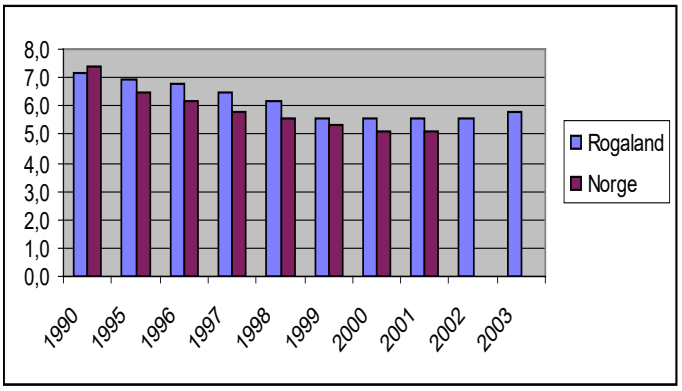

4. Spesialisttjenester

Spesialistkompetanse innen tannhelsetjenesten i Rogaland er stort sett dekket av privat praksis.

Den offentlige tannhelsetjenesten har to spesialister. Spesialisten i kjeveortopedi (tannregulering) er lokalisert på tannklinikkene Vigrestad og tildels Bjergsted. Spesialisten i periodonti (tannkjøttsykdommer) er lokalisert i Stavanger og driver allsidig henvisningspraksis med hovedvekt på periodontalsykdommer, kirurgiske inngrep, protetikk og implantatbehandling, på prioriterte og uprioriterte grupper. Øvrige tjenester innen oralkirurgi ble kjøpt fra privat praksis på SiR inntil denne opphørte våren 2003.

	Fiksturer	**Pasienter**	**Autotransplanterte tenner**	**Pasienter**
2003	**45**	**26**	**41**	**32**
2002	40	28	60	50
2001	25	18		
2000	25	23		
1999	30	20		
1998	38	21		
1997	27	21		

	Pasienter til kjeveortopedisk behandling
2003	320
2002	459
2001	630
2000	612
1999	410
1998	270

Det er behov for 2 oralkirurger på SiR og 1 ved Haugesund sjukehus. Tannhelsetjenesten og Rogaland Fylkeskommune har vært i dialog med Helse Stavanger og Helse Fonna om etablering av oralkirurgiske avdelinger ved de to sjukehusene.
Avtale er inngått med SiR og 2 stillinger som oralkirurg har vært utlyst i 2003. Den ene er besatt og vedkommende starter i august 2004. For å avlaste behovet for oralkirurgiske tjenester vil han være 3 dager i måneden på offentlig tannklinikk våren 2004, og ta imot henvisninger på kirurgiske inngrep.

Tannhelsetjenesten har etablert et team vedrørende Sjeldne Medisinske Tilstander som består av 2 tannpleiere og 1 tannlege, etter fullført etterutdanningskurs i TAKOs regi. Målet er at dette teamet skal være et lokalt kompetanseteam som setter oss i stand til å ivareta de utfordringene SMT representerer. Teamet har et tett samarbeid med Østerlide rehabiliteringsseksjon i Stavanger.
De som ønsker hjelp eller veiledning kan ta kontakt med tannpleier Sølvi Hansen tannklinikken Jørpeland, tannpleier Ragnhild Halvorseth eller tannlege Tove Elin Berge ved tannklinikken Nærbø.

Behandling i narkose og lystgass
Tannhelsetjenesten gir et tilbud om behandling i narkose i samarbeid med Haugesund Sjukehus og SiR. Gjennomsnittlig ventetiden for slik behandling har vært ca 5,5 måneder i 2003. Det gjøres i midlertidig individuelle vurderinger, slik at småbarn og de med størst behov tas inn raskere.

Behandling i lystgassanalgesi stoppet nærmest opp i 2002, som følge av at det ble målt for høye lystgasskonsentrasjoner i tannlegens pustesone. Nye avsug som skal bedre dette, er montert på tannklinikkene hvor kompetanse finnes. Samtidig brukes annen premedikasjon for engstelige pasienter som ikke mestrer behandlingssituasjonen. 10 av tannklinikkene fikk pulsoksymeter og oksygenapparat i 2003 for å legge dette tilbudet bedre til rette.

	Lystgass	Narkose
2003	36	184
2002	20	158
2001	74	154
2000	163	150
1999	93	143

Tannlegevakt
Tannlegevakten ved tannklinikken Haugesund sentrum åpnet i april 2002, mens tannlegevakten i Stavanger har vært i drift siden mars 2000. Antall pasienter har økt jevnt hittil, en liten nedgang i Stavanger for 2003.
Vakten er bemannet med en tannlege og to tannhelsesekretærer. Åpningstiden er lørdager, søndager og helligdager fra kl 1300 til 1700, med telefontid fra kl 1300 til 1630. Tannlegevaktens åpningstider er kjent på legevaktene, og annonseres i avisene før høytidsdager.

	Stavanger		**Haugesund**	
	Totalt	**Prioriterte grupper**	**Totalt**	**Prioriterte grupper**
2003	1183	274	961	277
2002	1231	332	538	143
2001	1146	297		
2000	930	226		

5. Helsefremmende og forebyggende tannhelsearbeid

I folkehelsemelding fra januar 2003 uttrykker Helsedepartementet stor bekymring for småbarnas tannhelse, med bakgrunn i forverring av tannhelsen til 5-åringene de siste årene. Lov om tannhelsetjenesten prioriterer forebygging foran kurativ behandling, og fire år etter at Statens helsetilsyn utga veilederen «Tenner for livet», er et landsomfattende prosjekt for å implementere veilederen igangsatt for å ta forebygging virkelig på alvor.

Tannhelsetjenesten ønsker et nært samarbeid med andre etater i lokalsamfunnet, som skole-, helse- og sosialsektoren. Tannhelsetjenesten kan bistå med materiell og informasjon til helsestasjoner, barnehager, skoler og andre som ønsker vår hjelp. Det er en fin anledning til å komme i kontakt med annet helsepersonell som jobber med barn og forebyggende helsearbeid.

I Rogaland har tannhelsetjenesten flere prosjekter rettet mot barn og unges tannhelse, som særlig tar sikte på tverrfaglig samarbeid, med bl a barnehager, skoler og helsestasjoner for småbarn og ungdom. Til sammen fikk tannhelsetjenesten 300 000 kr av RFKs folkehelsemidler til prosjekter for 2003. De er brukt til følgende prosjekter:

PIFT – Prosjekt I Forebyggende Tannhelsearbeid
I 2003 har permen "Helsestasjon og tannhelse" blitt evaluert internt med positivt resultat. Permen blir nå bruk som et redskap på alle helsestasjoner i Rogaland og dermed kvalitetsikrer vi samarbeidet mellom helsestasjonene og tannhelsetjenesten. En del permer er også solgt ut av fylket.

I 2003 har PIFT utviklet et undervisningsopplegg for ungdomsskolen. Målet er å gi elevene økt kunnskap om både tannhelse og helhetlig helse. PIFT etablerte et tverrfaglig samarbeid med 10 lærere ved 8. klassetrinn på Håvåsen ungdomskole. Lærerne fikk undervisning av tannpleierne og på grunnlag av dette laget de et pedagogisk prosjektarbeid for elevene. Tannpleierne fungerte som veiledere og ressurspersoner både for elever og lærere. I uke 12,13 og 14 ble det gjennomført et utviklingsprosjekt ved Håvåsen ungdomskole i Haugesund og ut i fra disse erfaringene er en undervisningsperm under utforming. Utviklingsprosjektet fikk stor media oppmerksomhet.
Parallelt skriver PIFT en prosessevaluering av prosjektet. I tillegg blir prosjektet evaluert kvantitativt og kvalitativt av 2 mastergrad studenter ved UiB. PIFT blir veiledet av HEMIL-senteret UiB.
PIFT har fått økonomisk støtte fra RFK, og Sosial- og helsedirektoratet.

PIFTs utviklingsprosjekt vakte stor begeistring både hos elever og lærere, og ble døpt TANNTASTISK av elevene. Lærerne ønsket å fortsette det gode samarbeidet med tannpleierne og et pilotprosjekt er i gang i 2004!

Prosjekt VANN fokuserer på vann som tørstedrikk.
De fleste videregående skoler har brusautomater, og at det kan faktisk være lettere å få tak i brus enn friskt godt vann! I tråd med helsedepartementet sin oppfordring til alle videregående skoler om å fjerne brusautomatene, startet Tannhelse Rogaland ved tannpleierne på Sør-Jæren, et prosjekt ved Dalane videregående skole høsten 2003.

En uke i oktober var de tilstede ved skolen og underviste elever ved alle grunnkursene, i kroppsøvingstimene. De snakket om kroppens behov for vann og om faren for tannslitasje, erosjoner og ising i tennene hvis de ofte ble utsatt for sure/søte drikker. Etter timen var over ble det delt ut vannflasker til elevene. Senere fikk alle elevene og de ansatte ved skolen vannflasker. Vannflaskene oppfordrer elevene til å velge vann isteden for brus og juice, og fokuserer samtidig på at vann er sunt, godt og gratis. For å nå de andre elevene ved skolen hadde de en stand i skolens aula med bl a en powerpoint-fremvisning om tannslitasje og erosjoner, som ble vist hvert friminutt og fungerte som en reklame for vann som tørstedrikk.

I forkant av prosjektet tok Dalane videregående skole ansvar for å gjøre friskt vann tilgjengelig for elevene. Skolen skaffet en vannautomat som sto klar ved høstens skolestart. Vannautomaten ble plassert i skolens aula slik at vannet var tilgjengelig for alle elevene og det ble populært å stå i "vannkø".

Målet er at alle videregående skoler i Rogaland skal gjøre vann lett tilgjengelig for elevene. Prosjektet ved Dalane videregående skole ble en suksess. De fikk i gang en samtale omkring vann kontra brusautomater blant elever og lærere. De ønsker å fortsette fokuseringen på vannets positive sider i 2004, og planlegger markeringer på verdens vanndag dette året er 22. mars.

Plakaten på forsiden av Årsmeldingen vant konkurransen som ble utlyst i forbindelse med aksjonsuken, er sendt til alle videregående skoler, tannklinikker og helsestasjoner for ungdom i Rogaland. Vinneren heter Siren Dversnes og ble premiert med 2 000kr.

Profylaksepakker
Pakkene lages og betales av tannhelsetjenesten, og deles ut av helsesøster ved småbarnskontroller på helsestasjonene. Pakkene inneholder tannkrem, tannbørste, fluortabletter og en brosjyrer med anbefalinger vedrørende tannpuss og bruk av fluor. Til sammen 1 104 pakker ble delt ut i kommunene Suldal, Sauda, Vindafjord, Ølen, Tysvær, Bokn, Strand, Hå og Stavanger

TFS - Tannhelse Fremmende tiltak for Særgrupper
Tannpleierne i Sandnes lager et hefte med tannhelseinformasjon for ansatte i avlastnings boliger og bofellesskap for psykisk og fysisk utviklingshemmede. Heftet skal ha overføringsverdi til foreldre\foresatte.

Undervisningsperm for pleiere til gruppe C pasienter
Undervisning av pleiere som steller pasienter i gruppe C1 og C2 er viktig for å kunne ivareta de eldres tannhelse. En flippoverperm med bilder og tekst er laget for undervisning i små grupper. Den er sendt til alle tannklinikkene og brukes ved besøk på sykehjem, aldershjem osv.

Mer om de helsefremmende og forebyggende prosjektene på www.tannhelsetjenesten-rogaland.no**.**

"Mulige årsaker til forskjell i karieserfaring mellom 14-16 åringer i Nord og Sør-Rogaland"
Rapporten fra det odontologiske fakultetet i Bergen beskriver et prosjektet som ble iverksatt på initiativ av overtannlege Eivind Hauge og etter ønske fra Fylkestannlegen i Rogaland. Hensikten med undersøkelsen var å finne mulige forklaringer på at karieserfaringen blant barn og ungdom har vært høyere i de nordlige enn i de sørlige delene av Rogaland.

Rapporten finnes på fylkestannlegekontoret, her et lite utdrag:

> Konklusjoner:
> Innenfor de metodologiske rammene for undersøkelsen er det rimelig å konkludere som følger:
> 1. Selv-rapportert tannhelseatferd var jevnt over bedre blant ungdommene på Sola enn i Kopervik.
> 2. Andelen som pusset tennene mer enn en gang per dag var betydelig lavere i Kopervik og på Sola enn blant 15-åringer i en landsomfattende undersøkelse i 1997.
> 3. Pasientene på Sola har fått sine tenner penslet med Duraphat oftere de siste 3 årene enn pasientene i Kopervik.
> 4. Nivået på og forskjellene i karieserfaring bekrefter at det var dårligere tannhelse blant tenåringer i nord enn i sør i 2002.
> 5. Det er rimelig å anta at observerte forskjeller i karieserfaring mellom ungdommene i Kopervik og på Sola delvis skyldes forskjeller i egentannpleie og delvis forskjeller i behandlingstilbudet så som flere behandlende tannleger og færre profesjonell applikasjon av fluorider.
>
> Anbefalinger
> Resultatene viser forskjeller i kunnskap, tannhelseatferd og behov for endring i tannhelsevaner i begge områdene, men spesielt i Kopervik. Den signifikante inverse sammenhengen mellom *regler for spising av slikkerier* og ulike DMF variabler i flere av de multivariate analysene bekrefter sukkeratferdens betydning. Det indikerer at sukkeratferd bør vektlegges overfor foreldre og barn / ungdom. Prevalensen av synlig plakk viser behov for instruksjon i og motivasjon for bedre munnhygiene, inkludert interdentalt renhold. Her er ikke bare kvalitet på tannrengjøring viktig, men også hyppigheten for å sikre regelmessig bruk av fluortannkrem (12, 26). Undersøkelsen har dokumentert et klart behov for tiltakene beskrevet i "Prosjekt I Forebyggelse av Tannråte" - (PIFT) både på Sola og i Kopervik, jf. Delplan for tannhelsetjenesten 2002 - 2006 (Den offentlige tannhelsetjenesten i Rogaland, oktober 2001, s. 6).

6. Personell

	Stillinger				Personer				Årsverk vakant			
	2000	2001	2002	2003	2000	2001	2002	2003	2000	2001	2002	2003
Fylkestannlegen	5,1	5,1	7	6,4	6	6	7	7	0,6	0,6		0,0
Overtannleger	7	7	7	7	7	7	7	7	0,1	0	0,3	0,1
Tannleger	95,9	97,1	95,5	95,5	104	102	104	106,8	17,6	22	21,7	12,5
Tannhelsesekretær	105	105	105,5	106,4	130	127	158*	134	4,9	5,5	8,6	3,2
Tannpleiere	22,3	23,4	25,1	26,1	28	27	30	33	4,4	8,4	6,4	3,9
Totalt	235	237	240,1	241,4	275	269	306	287,8	28	37	37	19,7

*Tallet er alt for høyt, skyldes en feilregistrering!

Kurs og opplæring
I gjennomsnitt har hver ansatt brukt nesten 8 dager på kurs og opplæring i 2003. Da er det årlige personellmøte over 2 dager medregnet. I tillegg kommer evt hospitering og deltakelse i kvalitetssirkler og klinikkmøter. Tannhelsetjenesten utarbeider hvert år en opplæringsplan med oversikt over de enkelt distriktenes kursprogram.

Overtannlegene hadde 9 overtannlegemøter med fylkestannlegen i 2003. Møtene tar opp aktuelle saker mht drift, produksjon, opplæring og budsjett. Referatene inneholder mye nyttig informasjon til tannklinikkene og ligger i Kvalitetshåndboken på intranettet.

2 tannpleier har deltatt på nettbasert videreutdannelse i samfunnsodontologi.
2 tannpleier har deltatt på nettbasert videreutdannelse i regi av TAKO.
2 tannleger har fullført etterutdannelse i bruk av lystgass.
1 tannlege og 1 tannpleier har startet på studiet Folkehelsearbeid for tannhelsepersonell.

Tannhelsetjenestens utdanningsstipend gikk til 1 tannlege, 1 tannhelsesekretær og 2 tannpleiere som fikk hvert sitt stipend på 10 000 kr til bruk på kurs og etter- og videreutdannelse i 2003.

Intro-kurs
Det er avholdt 2 introduksjonskurs for nyansatte tannleger, tannpleiere og tannhelsesekretærer, et i mars og et i oktober 2003. Målet med kursene er å gi en innføring i tannhelsetjenestens oppgaver og målsetninger og gi generell info om rutiner og prosedyrer. Utfordringen med så mange nye utenlandske tannleger er å gi en innføring i norsk helsevesenets lovverk og behandlingsprinsipper.

Sykefravær i 2003
Det er gledelig at sykefraværet er redusert i forhold til 2002.
Som IA bedrift påligger det et særlig ansvar for å jobbe med, å kartlegge årsaker til, og sette inn tiltak for å redusere sykefraværet. Tannhelsetjenesten trenger å systematisere oppfølgingen av sykemeldte.

2003	6,1 %
2002	7,1 %
2001	5,8 %
2000	6,1 %
1999	5,2 %
1998	3,9 %
1997	3,8 %

Rekruttering og stabilisering
Tannhelsetjenesten har også i 2003 hatt problemer med å få tak i søkere til alle tannlege- og tannpleierstillingene. Ved siden av annonser i fagtidsskriftene, er de ledige stillingene lagt ut på

tannhelsetjenestens egen web-side www.tannhelsetjenesten-rogaland.no og på en felles side for alle fylkene www.tannhelsetjenesten.no. Tannhelsetjenesten har også deltatt på Geiloseminaret for tannlege- og tannpleierstudenter i rekrutteringsøyemed, og markedsført arbeidsplassen.
I samarbeid med Aetat har tannhelsetjenesten også søkt etter tannleger utenlands, primært fra Tyskland. Det arbeider nå 26 utenlandske tannleger i Rogaland, for det aller meste er rekruttert fra Tyskland. Erfaringen er at de raskt er produktive på sin nye arbeidsplass.

Tannhelsetjenesten skal konkurrere om personell med privat praksis og med andre fylkeskommuner. Lønnsmessig er det fremdeles ikke mulig å konkurrere med privat praksis. Lønnsnivået i Rogaland i forhold til andre fylker ligger på et svakt gjennomsnitt.

2 ansatte har til sammen hatt 4 barnehageplasser i fylkeskommunale barnehager i 2003. Dette er plasser som er tildelt personell som er vanskelig å rekruttere eller beholde. Plassene beholdes til skolepliktig alder, så lenge ansettelsesforholdet varer. Det er behov for å utvide tilbudet om barnehageplasser, og kunne tilby bolig, spesielt i distriktene.

Overtidspraksis
Avtale om overtidspraksis er kommet i gang etter ønske om å bruke tannklinikkene etter ordinær arbeidstid. Overtidspraksis forutsetter full stilling i tannhelsetjenesten og er tidsavgrenset. Denne praksisen må ikke gå utover inntjeningen og driften slik den er fastsatt i driftsplanene. Det skal føres eget regnskap for overtidspraksisen, og utbetalt lønn inkluderer feriepenger og inngår ikke i pensjonsgrunnlaget. Fylkeskommunen krever bare at ekstra utgifter til denne driften dekkes. Tannlegene får 55 % av pasientinntektene, mens tannhelsesekretærene får 20 %.

Bonus
Bonus for arbeidsåret 2003 ga gode resultater for de ansatte. Distriktenes kursbudsjetter får også tilført midler fra bonuspotten.

Turnover - årsak til at tannleger har sluttet

	Privat praksis	Off. annet fylke	Flyttet utlandet	Pensjon	Videreutdanning	**Sum sluttet**	Tannleger ansatt i 2003
2003	4	3	2	1	0	**10**	20
2002	8	10	2	0	2	22	18
2001	4	5	4	1	2	16	18

7. Helse, miljø og sikkerhet

Tannhelsetjenestens AMU har hatt 6 møter i 2003 og behandlet 47 saker. AMU har bestått av 4 arbeidsgiverrepresentanter, 4 arbeidstakerrepresentanter og 1 sekretær. Arbeidstaker har hatt ledervervet. En representant fra HMS-seksjonen har deltatt på møtene. Saksliste og referat fra møtene ligger i Kvalitetshåndboken.

Det er ikke gjennomført vernerunder i 2003. Handlingsplanene for distriktene som ble laget etter vernerundene i 2002, er gjennomgått av fylkestannlegen ved besøk på tannklinikkene høst/vinter 2003.

Også i 2003 har tannhelsetjenesten fått hjelp fra HMS-seksjonen med arbeidsplassbesøk, oppfølging ved skader og vaksinering.

Det har ikke vært møter i Attføringsutvalget eller AKAN-utvalget i tannhelsetjenesten i 2003.

Våren 2003 var tillitsvalgte og verneombud som ikke har hatt opplæring i vernearbeid, på kurs i regi av HMS-seksjonen.

Skader
24 meldinger om skader på ansatte er mottatt i 2003, hvorav 15 stikkskader, 6 kuttskader og 3 tilfeller av sprut.

	Skader på ansatte
2003	24
2002	23
2001	9
2000	13
1999	18

Skadene på ansatte i 2003 var stikk (15), kutt (6), sprut (3).

Skjema for melding av personskader og videre saksgang finnes i Kvalitetssikringsboken. De ansatte oppfordres til å registrere alle skader/nestenuhell/trusler som oppstår i arbeidstiden.

Planer for vernearbeidet i2004
- Fellesmøte VO/HVO/Tillitsvalgte/OT og kontaktpersoner i Trygdeetatens arbeidslivssenter
- Utarbeide gode rutiner for oppfølgning av sykemeldte
- Opplæring av nye verneombud, representanter i AMU og andre tillitsvalgte.
- Planlegging og gjennomføring av vernerunder 2004.
- Tilby renholderkurs og brannvernkurs i regi av RFK.
- HMS som eget tema på kvalitetssirkel 2004.
- Redusere sykefraværet
- Stimulere til fysisk aktivitet gjennom treningstilskuddet

Inkluderende Arbeidsliv - IA
RFK er en Inkluderende Arbeidslivsbedrift, hvor målsetningene bl a er å redusere sykefraværet og øke den reelle pensjonsalderen. Tannhelsetjenesten har egne kontaktpersoner i Trygdeetatens arbeidslivssenter som bistår med hjelp og opplæring. Tannhelsetjenesten har deltatt på IA kurs.

Tannklinikker og utstyr
Klinikkplan for 2003-2006 ble behandlet i AMU, HSU og vedtatt i FU.
Tannhelsetjenesten ønsker ingen vesentlige endringer i klinikkstrukturen, men at en ser på sammenslåinger på Jæren og i Stavanger. Ansatte på Varhaug, Vigrestad og Nærbø har i etterkant kommet med et innspill til ny klinikkstruktur i området.
Tannklinikken Åkrehamn ble pusset opp i 2003. Arbeidet med tannklinikkene Hundvåg og Sokndal var på det nærmeste avsluttet i 2003. Tannklinikkene blir tatt i bruk januar 2004.

	2001	2002	2003	Planlagt i 2004
Nye klinikker	Tananger Skudeneshavn	Klepp Hommersåk Vedavågen	Hundvåg Sokndal	Ålgård "Sandnes Øst"
Oppussing av eksisterende	Tjensvoll Vigrestad Tau (delvis)	Oltedal Kvernevik Stavanger sentrum	Åkrehamn	

Montering av unit nr 100 levert av Dental Sør, ble markert på tannklinikken Tananger.

8. Kvalitetssystem

Kvalitetsutvalget
Kvalitetsutvalget har hatt 2 møter i 2003. Saksliste og referater ligger i Kvalitetshåndboken. Arbeidet med prosedyrer for arbeidsdeling i teamene, og individuelle innkallingsintervall har skjedd i egne arbeidsgrupper. Kvalitetshåndboken åpnes og brukes nesten daglig på de fleste klinikkene, og er et nyttig verktøy for kvalitetsarbeidet.

Avvik
Tannhelsetjenesten har laget rutiner for avviksregistrering som ligger i Kvalitetshåndboken.
Viktigheten av å registrere uønskede hendelser og nestenuhell ble understrekket høsten 2003, da svært mange tannleger i distriktet opplevde at pasientene fikk store ettersmerter etter injeksjon med anestesimiddelet xylocain m/adrenalin.
Overtannlegen på Sør-Jæren samlet tilbakemeldinger både fra offentlige og private tannleger og var i dialog med Statens legemiddelverk. Produsenten inndro flere partier kort tid etter.
Ellers kommer det få avviksmeldinger - der har vi et forbedringspotensiale.

Klager
I løpet av 2003 mottok og behandlet tannhelsetjenesten 8 skriftlige klager på tannbehandling utført i tannhelsetjenesten, mot 10 de to siste årene. I tillegg kommer "mishagsytringer" på tannklinikkene og til overtannlegene, hvor fullstendig oversikt mangler. I forhold til tjenesteomfanget er antall klager lavt, noe som kan tyde på at tjenesten fungerer godt. Det er likevel nødvendig å følge opp klager fra brukeren for å rette opp i enkeltsaker og forbedre tannhelsetjenesten.

IKT – Informasjon- og kommunikasjonsteknologi
Alle tannklinikkene benytter kun elektroniske pasientjournaler og digitalisert røntgen. Mellom klinikkene er et mailnett, som brukes til å formidle viktige beskjeder og informasjon til klinikkene

Betalingsterminaler er installert på alle tannklinikker som er i daglig bruk. Det fungerer nå bra etter en del innkjøringsvansker.

Metatann er navnet på et prosjekt mellom IKT-seksjonen i RFK og tannhelsetjenesten med sikt på å finne fremtidig plattformløsninger for tannklinikkene, med bl a tilgang til internett.
Det er laget en serviceavtalen mellom tannhelsetjenesten og IKT-seksjonen. Målet med avtalen er å lage retningslinjer for samarbeidet, og sikre at tannhelsetjenesten får rett hjelp til rett tid. Avtalen beskriver også tannhelsetjenesten ansvar for opplæring og formidling av datakunnskaper til sine ansatte.

Kvalitetshåndboken
Tannhelsetjenesten har en elektronisk kvalitetshåndbok på intranettet som er et styrende dokument for tannhelsetjenesten. Kvalitetshåndboken inneholder aktuelle lover og forskrifter og nødvendige prosedyrer og rutiner. Boken er bygget opp som en websiden med enkel navigering, søk funksjon og utskriftsvennlig format.

Tannhelsetjenestens webside www.tannhelsetjenesten-rogaland.no brukes primært til jobbsøkere og publikum.

9. Utfordringer & aktuelle saker

Tannhelseforetak
Den offentlige tannhelsetjenesten i Rogaland er fra 1.januar 2004 organisert som et fylkekommunalt foretak, for en prøveperioden på 4 år, og har skiftet navn til Tannhelse Rogaland FKF. Vedtekter og rammebetingelser for foretaket er behandlet i tannhelsetjenestens AMU og senere vedtatt av fylkestinget. Styret for foretaket består av 3 politikere og 2 arbeidstakerrepresentanter. Sakslister og protokoll fra styremøtene er tilgjengelige på www.tannhelsetjenesten-rogaland.no.

Den nye organiseringen får liten innvirkning på arbeidstakers ansettelsesforholdet. De samme rettigheter og reglementer gjelder for Tannhelse Rogaland som for Rogaland Fylkeskommune for øvrig.

Privatisering av tannhelsetjenesten
Fylkestinget vedtok i desember 2002 at det åpnes for privatisering av tjenestetilbudet som en 2-åring prøveordning ved 3 tannklinikker. Det er kun inngått avtale med tannlegen på tannklinikken Moi om leie av tannklinikken til privat praksis. Helse- og sosialutvalget i RFK har fått en evalueringsrapport pr august 2003 til orientering.

Arkiv
Tannhelsetjenesten sliter med dårlig arkivplass. Nye lokaler er påkrevet.

Møter
Fylkestannlegen har hatt møte med kontaktutvalget i Rogaland Tannlegeforening, og var tilstede på RTFs generalforsamling for å orientere om status i tannhelsetjenesten.

Tannhelsetjenesten – geografisk fordeling, hensiktsmessig oppgavefordeling og samarbeid mellom offentlig og privat sektor
Tannhelsetjenesten har levert høringssvar på rapporten fra Helsedepartementet.

Tannpleiernes rett til rekvirering
Tannpleier har fått rett til å rekvirere enkelte legemidler til bruk i praksis

Nye retningslinjer for bruk av tannrestaureringsmaterialer
I de nye retningslinjene oppfordrer helsemyndighetene tannlegene til å benytte vevsbesparende prepareringsteknikker og redusere bruken av amalgam. Retningslinjene tar også opp informasjonsplikten tannlegene har og vektlegger at all behandling krever informert samtykke. Alle tannlegene har fått tilsendt de nye retningslinjene i en samlepakke fra SHdir.

Norsk Pasientskadeerstatning - NPE
NPE er et statlig forvaltningsorgan, underlagt Helsedepartementet, og har som sin fremste oppgave å utrede erstatningskrav fra pasienter som har fått en skade knyttet til behandling i den offentlige helsetjenesten, som sykehus, poliklinikker, kommunal legetjeneste, legevakt, tannhelsetjenesten, kommunale sykehjem og helseinstitusjoner som ikke er sykehus, f.eks fødestuer og rehabiliteringssentra.

Alle tannklinikkene har fått tilsendt NPEs informasjonsbrosjyre. Mer informasjon i Kvalitetshåndboken og på www.npe.no.

HealOzone
Tannklinikken Stavanger sentrum har HealOzone på utlån fra Dental Sør, og er dermed den tredje tannklinikken i Norge som tester dette nye terapikonsept innen kariesfjerning. Indikasjonene er begrenset, men pasientene slipper boring, smerter eller negative bivirkninger.

Tannhelsetjenestens utfordringer:

- Styrke rekrutteringen av tannleger og tannpleiere
- Opplæring og oppfølging av utenlandske tannleger
- Stabilisere tannlegene og tannpleierne
- Helsefremmende og forebyggende arbeid
- Styrke spesialisttjenesten
- Kvalitetssikre tjenesten